

О.Д. Присяжна
старший викладач кафедри іноземних мов
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна

О.М. Новак
викладач кафедри іноземних мов
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна

ТРУДНОЩІ ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛІВ РУХУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ЯК ІНОЗЕМНІЙ

Анотація. У статті зосереджено увагу на практичних сторонах вивчення дієслів руху української мови іноземними студентами. Розглянуто деякі теоретичні аспекти дослідження дієслів руху в мовознавстві, подано основні граматичні моделі, використання яких дасть змогу студентам-іноземцям ефективніше та легше засвоїти дієслова руху, а також наведено приклади вправ до цієї теми.

Ключові слова: українська мова як іноземна, дієслова руху, іноземні студенти, граматичні моделі, вправи.

Мета статті – доступно продемонструвати складну для іноземних студентів систему дієслів руху. Стаття вміщує матеріали, які розкривають способи творення, значення та вживання дієслів руху доконаного та недоконаного виду, одноразової та багаторазової дій.

Подано опис і зразки вправ із практичним застосуванням поданого матеріалу в навчальному процесі.

Матеріал статті може бути використано у вишах, на курсах вивчення української мови як іноземної, як додаток до підручника з української мови для іноземних студентів.

У статті розглянуто найбільш вживані дієслова руху, їх форма, значення та ситуації використання.

Схеми, подані у статті, призначені для формування комунікативних навичок, тому містять схеми та графічні зображення у певних комунікативних ситуаціях, де візуально або контекстуально представлено значення дієслів руху, їх граматичне оформлення.

Структура запропонованої моделі викладу матеріалу сприятиме зниженню труднощів засвоєння українських дієслів руху, допоможе створити у свідомості студентів правильний стереотип їх використання.

Першими труднощами для іноземців, у мовах яких різні способи переміщення у просторі передано одним словом, стає різноманіття в українській мові дієслів руху: йти (пішки), їхати (транспорт), пливати (на воді), летіти (у повітрі) і т. д.

Нові труднощі з'являються, коли їм доводиться характеризувати рух на різних ділянках шляху: прийти (з'явитися кудись), піти (покинути якесь місце), ввійти (проникнути всередину) і т. д.

Не менш складним для студентів є використання дієслів типу **ходити – походити, заходити, проходити**. Префікси **за-, ви-, при-, об-, пере-** та ін., що поєднуються з дієсловами типу **ходити** й утворюють дієслова доконаного виду, повідомляють їм про нове значення, відмінне від **ходити**:

Він заходив по кімнаті (початок руху). – *Я сходив за книгою* (результат дії). – *Я сходив донизу* (рух униз).

Не тільки використання, але й запам'ятовування великої кількості значень нових лексичних одиниць викликає труднощі у вивченні української мови як іноземної і вимагає опорних схем, які й запропоновані у статті.

Використання у мові префіксальних дієслів руху ще більше ускладнюється, коли студенти, вже «пов'язавши» префікс із значенням доконаного виду дієслова, дізнаються, що існують префіксальні дієслова руху недоконаного виду: **приходити, заходити, виходити** та ін. Студентам стає незрозумілим, чому *прийшов* означає «він тут» (*Він прийшов на урок*), *приходив* – «був тут, але зараз його немає» (*Він приходив на урок*), *пішов* – значить «його тут немає» (*Він пішов*), *виходив* – «зараз тут, але був у іншому місці» (*Я виходив у коридор*) і т. д.

Усвідомлення переносного значення дієслів **йти** – **ходити** теж вимагає від студентів особливої уваги: *Час іде; Дощ іде; Йти на компроміс; Ходять чутки* і т. д.

Для успішного засвоєння перерахованих мовних явищ, які для українця не є труднощами, а для тих, хто вивчає українську мову як іноземну, є дуже складними, необхідна візуалізація опор для запам'ятовування, а також особлива організація матеріалів у навчальних посібниках [2, с. 3–4].

Зазвичай на практиці знайомство з темою починається з використання дієслова **йти**. Однак ситуації використання саме цього дієслова обмежені та не належать до тих, які варто ототожнювати під час першого знайомства з дієсловами руху. Дієслова **йти** використовується в (прямому значенні) для передачі процесу односпрямованої дії: *Ми йдемо (йшли, будемо йти) у гуртожиток*. Саме значення процесу односпрямованої дії зумовлює вузьку сферу реалізації в мові дієслова **йти**, накладає певні ситуативні обмеження: використовувати дієслова **йти** в теперішньому часі можна практично тільки під час зустрічі (*Куди ти йдеш?*) або для опису (*Коли ми йдемо додому, я купую продукти*), а також для передачі процесу, перенесеного у минуле чи майбутнє (*Я йшов у кінотеатр і зустрів земляка*).

Про вузьку сферу використання дієслова **йти** свідчить той факт, що, введене у комунікативний зразок *Я йду в школу*, воно відіграє допоміжну функцію: відпрацьовується використання знахідного відмінка напрямку. Саме дієслова в цій ситуації не активізується.

Не знаючи специфіки українських дієслів руху, студенти переносять на дієслова **йти** систему використання з рідної мови і вже сформовані раніше навички використання дієслів. Як наслідок, у найбільш повторюваних для студентів ситуаціях спілкування вони неправильно використовують дієслова **йти**: *Вчора я йшов у театр; Завтра я буду йти в театр*.

Враховуючи ситуації спілкування, необхідно вводити спочатку дієслова з префіксом **пі-, по-** (*пійти, поїхати*) для передачі початку або результату дії (*Завтра я піду в театр*) і дієслова, що передають напрямок дії (*ходити*), в минулому часі зі значенням «був, але зараз мене там немає» (*Вчора я ходив у театр*). Дієслова **йти** на цьому етапі наводимо тільки як початкове для словозміни всіх слів цієї групи, а також для словотворення лексичних одиниць.

Комунікативне наповнення перших занять вимагає введення дієслова *ходити* (в минулому часі зі значенням «був там»), *пійти, прийти* (в минулому та майбутньому часах). Ці дієслова мають не тільки широку сферу реалізації, а й дають можливість продемонструвати специфічну для української мови передачу руху залежно від односпрямованої чи ненаправленої дії (*ходив, пішов*) і передачі руху на різних відрізках шляху різними дієсловами (*пішов, прийшов*).

Після того, як у студентів сформовано навички використання в простому висловлюванні дієслів «ходив», «піду», «пішов», «прийду», «пришов», вводимо ситуації вживання дієслова «йти». Така послідовність викладу матеріалу відображена в підручнику [5–7].

Труднощі вивчення граматичної теми «дієслова» пов'язані з тим, що, незважаючи на те, що це дієслова передає динамічну дію, викладачі-практики частіше, ніж під час вивчення інших мовних одиниць, використовують статичні малюнки, намагаючись семантизувати складні для розуміння студентами значення та функції дієслів руху. Однак не всі значення таких дієслів вдається візуалізувати. І тоді допомагає контекст, який дозволяє частину інформації подати наглядно, а іншу – опосередковано (побічно).

Для закріплення у свідомості студента асоціацій і розвитку умінь використовувати комунікативні конструкції пропонуємо ряд вправ, зразки яких наведено нижче [5–7]:

Вправа 1. Запишіть словосполучення. Слова в дужках поставте у потрібній формі.

Зайти в (кімната); приїхати до (університет); підійти до (друзі); вийти з (аудиторія); підійти до (магазин); відійти від (лікарня); зайти до (дочка); приїхати до (вона); заїхати до (Ольга Василівна); підійти до (він); під'їхати до (Одеса); від'їхати від (Житомир); відійти від (викладач).

Вправа 2. Прочитайте та запишіть речення. Замість крапок поставте потрібне дієслова.

1. Я ... через дорогу і ... у магазин. 2. Ми ... до Вінниці у жовтні. 3. Арманд ... з Камеруну минулого тижня. 4. До університету він ... на таксі. 5. Після уроків ми ... додому. 6. Хосе ... в університет о 9 годині. 7. Наше місто невелике, тому його можна ... за 2 години. 8. Артем швидко бігає, тому на змаганнях він ... першим. 9. Ірина ... до Вінниці з Києва.

– Скажіть, будь ласка, де можна перейти через дорогу?

– Пройдіть прямо, там перехід.

– Скажіть, будь ласка, де можна купити теплий одяг?

– У магазині.

– Скажіть, будь ласка, як пройти до технічного університету?

- Пройдіть трохи прямо і поверніть ліворуч.
- Скажіть, будь ласка, чим можна доїхати до вокзалу?
- Трамваєм № 6.
- Скажіть, будь ласка, цим трамваєм я доїду до парку?
- Так, звичайно.
- Скажи, будь ласка, з ким ти приїхав в Україну?
- Я приїхав із другом.

Вправа 3. Прочитайте речення. Дієслова в дужках поставте у потрібній формі.

1. Викладач (підійти) до дошки і написав тему. 2. Потім він (відійти) від дошки і (підійти) до столу. 3. Після дзвоника всі студенти (вийти) з аудиторії і (піти) на стадіон. 4. Коли вони (прийти) на стадіон, матч уже розпочався. 5. Сьогодні Андрій познайомився з новою студенткою, яка (приїхати) з Еквадору. 6. Світлана (переїхати) до нашого міста минулого року. 7. Її родина (переїхати) до Вінниці з Харкова. 8. Ми (перейти) через центральну вулицю і незабаром (прийти) до театру. 9. Ми (увійти) в театр о 18 годині. 10. Я (підійти) до афіші і прочитав оголошення. 11. Потім ми (увійти) в зал. 12. Після вистави ми (поїхати) додому. 13. Від театру ми (від'їхати) о 20 годині, а додому (приїхати) о 21 годині 30 хвилин. 14. Цю відстань ми (проїхати) за півгодини. 15. Я (підійти) до свого друга і подякував за чудовий вечір.

Наступним етапом роботи з розвитку комунікативних вмінь є завдання побудувати діалоги, розповіді, історії, поширюючи типові речення, подані у таблицях і схемах, до рівня ситуативних, тематичного висловлювання, а потім – завдання адаптувати типові ситуації та конструкції, які їх обслуговують, «на себе»: опис епізодів зі свого повсякденного життя, складання діалогів у подібних ситуаціях, що сприяє внутрішньому моделюванню. Аналогічна робота проводиться і на етапі систематизації значень не окремого дієслова, а всієї системи дієслів руху.

Читайте. Порівнюйте.

Ми **вийшли** з гуртожитку і **за** 10 хвилин **дійшли** до університету.

Якщо іти швидко, то **за** 10 хвилин можна дійти до університету.

Доїхати до вокзалу можна трамваєм, тролейбусом, автобусом.

Трамваєм доїхати до вокзалу можна **за** 20 хвилин.

На таксі до вокзалу можна доїхати **за** 5 хвилин.

За годину ми **пройшли** 5 кілометрів. За 2 години ми пройшли 9 кілометрів.

Автобус за годину проїхав 75 км, а поїзд проїхав 100 км.

Відстань від Вінниці до Києва ми проїхали **за** 4 години.

✓ *Запам'ятайте!*

префікс + дієслово руху (йти, їхати, летіти ...)

ви-	вийти	виїхати	вилетіти
за-	зайти	заїхати	залетіти
при-	прийти	приїхати	прилетіти
під(і)-	підійти	під'їхати	підлетіти
від(і)-	відійти	від'їхати	відлетіти
про-	пройти	проїхати	пролетіти
до-	дійти	доїхати	долетіти
об(і)-	обійти	об'їхати	облетіти
пере-	перейти	переїхати	перелетіти

Вправа 4. Складіть діалоги.

1) Зразок: Вокзал. Трамвай № 4.

– Скажіть, будь ласка, як мені доїхати до вокзалу?

– До вокзалу можна доїхати трамваєм № 4.

– Дякую.

1. Стадіон. Тролейбус № 6. 2. Університет. Автобус № 12. 3. Ринок. Трамвай № 1. 4. Універмаг. Маршрутне таксі № 40. 5. Аеропорт. Автобус № 10.

2) Зразок: Парк.

– Скажіть, будь ласка, я дійду цією вулицею до парку?

– Так, пройдіть трохи прямо і поверніть ліворуч.

1. Театр. 2. Стадіон. 3. «Промінвестбанк». 4. Аптека № 4. 5. Магазин «Цукерки». 6. Готель «Савой». 7. Технічний університет. 8. Трамвайна зупинка. 9. Ресторан «Південний Буг». 10. Майдан Гагаріна.

Вправа 5. Прочитайте речення. Замість крапок поставте необхідні префікси: **при-, про-, ді-, до-, за-, об-, під-**.

1. Я ... йшов на роботу о 8 годині. 2. Я йшов швидко і за 20 хвилин ... йшов до університету. 3. Автомобілем ми ... їхали цю відстань за 20 годин. 4. Автобусом до Одеси можна ... їхати за 8 годин. 5. Літаком до Одеси можна ... летіти за півтори години. 6. Літак до Києва ... летів о 16 годині. 7. Цю відстань ми ... летіли за 2 години. 8. Ми не могли ... їхати раніше, тому що не було квитків у касі. 9. Максим ... їхав три зупинки на трамваї і **пересів** на тролейбус. 10. Тролейбусом він ... їхав ще дві зупинки і нарешті ... їхав додому. 11. Коли він ... йшов у кімнату, була вже двадцята година. 12. Людина ... ходить за годину 5 км. 13. Ми ... йшли навколо озера і ... йшли до села. 14. Наступного дня до нас ... їхали друзі.

Організація матеріалу передбачає творчий підхід викладача, використання ним різноманітних форм роботи. Наприклад, можна організувати навчальну гру «хто більше і краще», конкурс на знання дієслів руху, запропонувавши студентам визначити, коли можна використовувати подане дієслово, а коли ні. В обох випадках студент має послуговуватися своїм творчим мисленням, а також застосовувати ті мовні одиниці, правильне використання яких у процесі комунікації складає основні цілі та задачі навчання.

Дієслова руху

Сьогодні я **іду** на роботу.

Зараз ми йдемо в театр.

Я біжу до стадіону.

Ми ідемо на море.

Щодня я **ходжу** на роботу.

Щосуботи ми ходимо в театр.

Щоранку я бігаю.

Щороку ми їздимо на море.

щодня	щовівторка	щотижня
щоранку	щосередини	щомісяця

– Ти **часто ходиш** у театр?

– Ви часто ходите в університет?

– Ви часто ходите на екскурсію?

– Ти часто ходиш у парк гуляти?

– Ти часто їдиш у Київ?

– Ви часто їдете на море?

– **Куди ти ідеш?**

– **Я іду в театр.**

– Так, часто. **Щотижня я ходжу** в театр.

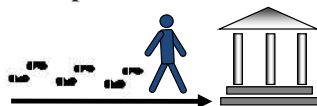
– Так, ми щодня ходимо в університет.

– Так, ми ходимо на екскурсію щосуботи.

– Ні, я інколи ходжу гуляти в парк.

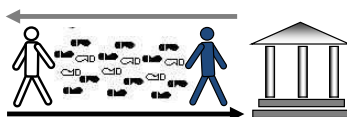
– Так, я їжджу в Київ щомісяця.

– Так, ми щороку їздимо на море.

– Ти часто ходиш у театр?

– Так, я часто ходжу в театр.

Куди ти ідеш (йдеш)?

Я іду в театр.

Учора я теж ходив у театр.

Я часто ходжу в театр.

Ігор вчора ходив у кіно.

Позавчора він теж ходив у кіно.

Ігор часто ходить у кіно.

Студенти йдуть у музей.

Вони часто ходять у музей.

Куди ти ідеш?

Я іду до Львова.

Влітку я теж їздив до Львова.

Я часто їжджу до Львова.

Ірина їде в Київ.

Торік вона теж їздила в Київ.

Ірина часто їздить у Київ.

Студенти їдуть на екскурсію.

Вони іноді їздять на екскурсію.

Дієслова руху

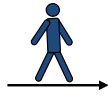
іти – підійти – прийти

Уранці він **іде** в університет.

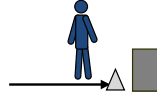
О восьмій годині він **підійшов** до університету.

О восьмій годині п'ять хвилин він **прийшов** в університет.

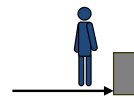
Він **іде**

Він **підійшов**

Він **прийшов**

їхати – під'їхати – приїхати

Ми **їдемо** в Київ. О десятій годині ми **під'їхали** до Києва.

О десятій годині двадцять хвилин ми **приїхали** в Київ.

Ми **їдемо**

Ми **під'їхали**

Ми **приїхали**

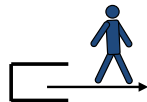
вийти – підійти – зайти

Він **вийшов** із гуртожитку о восьмій годині.

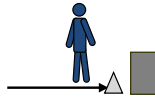
Через кілька хвилин він **підійшов** до бібліотеки.

О восьмій годині десять хвилин він **зайшов** у бібліотеку.

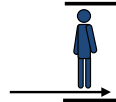
Він **вийшов**

Він **підійшов**

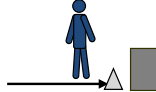
Він **зайшов**

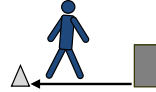
підійти – відійти

Максим **підійшов** до столу, взяв свій зошит і **відійшов** від столу.

Він **підійшов**

Він **відійшов**

✓ **Запам'ятайте!**

іти (йти)

вийти звідки?

вийти звідки?

підійти до кого? до чого?

їхати

виїхати звідки?

виїхати звідки?

під'їхати до кого? до чого?

≠

прийти куди? до кого? до чого?

≠

зайти куди? до кого?

≠

відійти від кого? від чого?

≠

приїхати куди? до кого? до чого?

≠

заїхати куди?

≠

від'їхати від кого? від чого?

Недоконаний вид

входити

виходити

заходити

підходити

відходити

від'їжджати

під'їжджати

Доконаний вид

увійти

вийти

зайти

підійти

відійти

від'їхати

під'їхати

Вправа 6. Прочитайте текст. З'ясуйте значення виділених слів. Запишіть дієслова руху.

Учора ми ходили в театр. Але спочатку ми зайшли до своїх друзів у гуртожиток. Коли ми вийшли з гуртожитку, то зрозуміли, що запізнюємося. Тому ми **взяли** таксі. За кілька хвилин ми під'їхали до театру. У театр ми увійшли **вчасно**.

Минулого тижня Байрон їздив у Київ. Він виїхав о 8 годині. Коли поїзд під'їхав до Києва, Байрон почав **збирати** свої речі. У Київ він приїхав о 12 годині. На вокзалі його зустрічали друзі. Він підійшов до них і привітався. Потім вони підійшли до каси, де Байрон купив квитки до Вінниці **на завтра**. Друзі відійшли від каси, вийшли з вокзалу, взяли таксі і поїхали в **центр** міста. Незабаром вони під'їхали до університету, де навчаються їхні земляки. Друзі вийшли з машини і зайшли в університет.

Читайте. Пишіть.

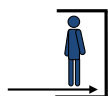
префікс + дієслово руху + знахідний вімінок

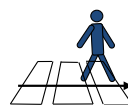
куди?

через що?

зайти в магазин

перейти через вулицю

увійти в бібліотеку

в'їхати в місто

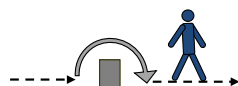
переїхати у Вінницю

перейти на ліву сторону

перебігти через дорогу

обійти що? будинок

об'їхати що? перешкоду

префікс + дієслово руху + родовий вімінок

звідки?

куди?

виїхати з міста

вийти з університету

вийти з кімнати

переїхати з Вінниці до Києва

з Полтави до Одеси

зі Львова до Житомира

до чого?

від чого?

під'їхати до вокзалу

до музею

підійти до вікна

до дошки

від'їхати від вокзалу

від музею

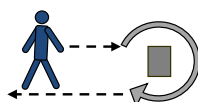
відійти від вікна

від дошки

навколо чого?

обійти **навколо** будинку

об'їхати **навколо** стадіону

префікс + дієслово руху + орудний відмінок

з чим?

з ким?

прилетіти літаком

приїхати автобусом

прилетіти з другом

приїхати разом із сестрою

Подібна візуалізація використовується на всіх етапах навчального процесу:

– під час введення матеріалу візуалізація допомагає зрозуміти та запам'ятати дієслова руху. За допомогою схеми / малюнка, добору ситуацій і з'ясування контексту й узагальнень вдається досягнути однозначності в тлумаченні мовних одиниць, ясності;

– у процесі формування комунікативних навичок схеми можуть бути матеріалізовані опорою для побудови висловлювань, сприяючи створенню проблемних навчальних ситуацій;

– за всіх форм контролю (поточного, поетапного, рубіжного) схеми є основою для створення проблемних мовленнєвих ситуацій, допомагають перевірити рівень знань, навичок і вмінь студентів.

Ми сподіваємося, що використання поданих матеріалів значно полегшить засвоєння складної системи українських дієслів руху, допоможе формуванню навичок і розвитку вмінь використовувати їх у мовленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вінницька В.М., Плющ Н.П. Українська мова. Практичний курс граматики для студентів-іноземців. Київ, 1997.
2. Гадалина І.І., Городилова Г.Г. Глаголы движения в русском языке : Методическое руководство к комплекту учебных наглядных материалов. Москва, 1989. 45 с.
3. Єдина типова навчальна програма з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III – IV рівнів акредитації. Київ, 2008. 47 с.
4. Зозуля І.Є., Новак О.М., Присяжна О.Д. Тексти для читання (початковий етап) : навчальний посібник. Ч. 1. Вінниця, 2015. 127 с.
5. Корженко В.Я. Українська мова для іноземців. Початковий етап : навчальний посібник. Ч. 1. Вінниця, 2013. 115 с.
6. Корженко В.Я. Українська мова для іноземців. Початковий етап : навчальний посібник. Ч. 2. Вінниця, 2013. 134 с.
7. Корженко В.Я. Українська мова для іноземців. Початковий етап : навчальний посібник. Ч. 3. Вінниця, 2013. 123 с.
8. Розмовляйте з нами українською мовою : навчальне видання : у 3 ч. / Г.І. Макарова та ін. Київ, 1992. Ч. 1. Вступний фонетичний курс.
9. Український орфографічний словник / за ред. А.О. Свашенко. Харків, 1997.
10. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні, Інститут української мови. Київ, 2004.

О.Д. Присяжная, О.М. Новак. Трудности изучения глаголов движения в украинском языке как иностранном. – Стаття.

Аннотація. В статтє сосредоточено внимание на практических сторонах изучения глаголов движения украинского языка иностранными студентами. Рассмотрены некоторые теоретические аспекты исследования глаголов движения в языкознании, представлены основные грамматические модели, использование которых позволит студентам-иностранцам эффективнее и легче усвоить глаголы движения, а также приведены примеры упражнений к данной теме.

Ключевые слова: украинский язык как иностранный, глаголы движения, иностранные студенты, грамматические модели, упражнения.

O. Prysiazhna, O. Novak. Difficulties in studying of the movement verbs in Ukrainian language as foreign language. – Article.

Summary. The article is focused on the practical aspects of studying of the Ukrainian language by foreign students. Some theoretical aspects of the study of verbs of motion in linguistics are considered, the main grammatical models are given, the use of which will enable to master the verbs of movement by foreign students more efficiently and easier, as well as examples of exercises to a given topic.

Key words: Ukrainian as a foreign language, verbs of motion, foreign students, grammatical models, exercises.